

Kjelland, Morten: 2006

FORFATTER: Kjelland, Morten

DATO: 2006

TITTEL: Personskade. Årsaksbegrepet i folketrygdloven § 5-25. Eide (Rt-2006-735)

PUBLISERT: Nytt i privatretten nr. 4/2006 s. 10 - (NIP-2004-4-10)

SAMMENDRAG:

Henvisninger: lov-1997-02-28-19-§ 5-25 (Ftrl)

UTGIVER: Cappelen Akademisk Forlag

Henvisninger i teksten: lov-1966-06-17-12-§ 2-7 (Ftrl - opphevet) , lov-1966-12-16-9-§ 21 (Ttrl) , lov-1989-06-16-65 (Yfl) , lov-1997-02-28-19-§ 3-30 (Ftrl) , lov-1997-02-28-19-§ 5-14 (Ftrl) , lov-1997-02-28-19-§ 12-18 (Ftrl) , lov-1997-02-28-19-§ 13-2 (Ftrl) , lov-1997-02-28-19-§ 13-3 (Ftrl) , lov-1997-02-28-19-§ 13-4 (Ftrl) , lov-1997-02-28-19-§ 13-17 (Ftrl)

INNHOLD

1. Saksforhold og problemstilling
 2. Statens anførsler
 3. Skadelidtes anførsler
 4. Hovedstrukturen i dommen
 5. Tolkningssomgangen
 6. Subsumsjonsomgangen
 7. Domsutfallet
 8. Refleksjoner
-

Personskade. Årsaksbegrepet i folketrygdloven § 5-25. Eide (Rt-2006-735)

Morten Kjelland

1. Saksforhold og problemstilling

Saken omhandler krav om dekning av utgifter til legehjelp og legemidler etter folketrygdloven (ftl.) § 5-25. Bestemmelsen regulerer stønad ved yrkesskade, og gir skadelidte (yrkesskade) fordeler sammenliknet med de alminnelige reglene.

Skadelidte Eide fikk et elektrisk

Side 11

støt fra en uisolert ledning med vanlig nettspenning. Støtet medførte at han falt fra en stol og slo hodet i et skap. Etter hendelsen var Eide plaget av hodepine, smerter i en skulder, samt hukommelses- og

konsentrasjonsvansker. Skaden skjedde i 1998 da Eide var i arbeid som betjeningsleder i Oslo Sporveier.

Vurderingstemaet er om årsakskravet i fl. § 5-25 er oppfylt, hvilket er en forutsetning for utgiftsdekning etter bestemmelsen.

Trygdekontoret godkjente skaden som en yrkesskade i 1999, med hjemmel i fl. § 13-3. I 2001 ble Eide innvilget 100 prosent uførepensjon etter fl. § 3-30 og § 12-18. Hele uførheten ble ansett å skyldes yrkesskaden. Han søkte videre om ménerstatning etter fl. § 13-17, men fikk endelig avslag gjennom trygderettens avgjørelse i november 2002.

I februar/ mars 2002 krevde Eide stønad til legemidler og behandling etter fl. § 5-25, jf. § 13-2. Det samlede kravet var på kr 3 500 og fordelte seg på egenandeler til primærlege, spesialistundersøkelser og legemidler, samt kjøregodtgjørelse i forbindelse med legebesøk. Trygdekontoret av slo kravet senere samme år. Begrunnelsen var at « det *ikke* er mest nærliggende eller mest sannsynlig årsakssammenheng mellom den klagende parts nåværende plager og yrkesskaden » (kursiveringene er foretatt av meg, med mindre annet er angitt). Avslaget bygget med andre ord på at det var manglende årsakssammenheng mellom yrkesskaden og behandlingsbehovet. Vedtaket ble stadfestet av fylkestyngdekontoret i 2003, og fastholdt av Trygderetten i november samme år. Kjennelsen ble truffet i medhold av trygderettsloven § 21 tredje ledd, men Trygderetten tilføyer at den hovedsakelig slutter seg til fylkestyngdekontorets begrunnelse.

Eide brakte Trygderettskjennelsen inn for Borgarting lagmannsrett, som avsa dom 7. september 2005 (LB-2004-28944). Lagmannsretten legger til grunn at fl. § 5-25 anviser en fordelingslære, og at ulykken er en nødvendig betingelse for Eides behandlingsbehov. Etter lagmannsrettens syn hadde Trygderetten bygget på feil forståelse av årsakskravet, og anså kjennelsen som ugyldig.

Staten v/ Rikstrygdeverket anket til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen og bevisbedømmelsen.

Saken reiser interessante spørsmål om tolkningen og anvendelsen av årsaksbegrepet i fl. § 5-25.

2. Statens anførsler

Staten v/ Rikstrygdeverket anførte i hovedtrekk at det ikke er grunnlag for å oppstille fordelingslæren som hovedregel om årsakssammenheng i yrkesskadetrygden. Med henvisning til *Passiv Røyk II* (Rt-2005-495) uttalte staten at hovedårsakslæren gjelder som klar hovedregel. Med dette som utgangspunkt, ble problemstillingen om fl. § 5-25 anviser et *avvikende* årsakskrav. Staten hevdet at lovuttrykket « full dekning » tilsier at fl. § 5-25 ikke hjemler et fordelingsprinsipp. Etter statens syn ville skadelidte få en tilfeldig fordel hvis stønad innvilges hvor behandlingsbehovet i mindre grad kan tilskrives yrkesskaden; en slik utvidelse er en lovgiveroppgave. Staten underbygget sitt syn med henvisning til trygderettspraksis, og hevdet at Trygderetten har lagt til grunn et hovedårsakskrav så vel før som etter folketryngdloven av 1997.

I den konkrete rettsanvendelsen anførte staten at Eides nåværende behandlingsbehov (og tilhørende behandlingsutgifter) ikke har sin hovedårsak i yrkesskaden, men i sykehistorien hans. Det ble fremhevet at spørsmålet om årsakssammenheng mellom ulykken og behandlingsutgiftene må vurderes selvstendig og på nytt også når det foreligger vedtak om yrkesskadegodkjenning etter fl. § 13-3. Staten påpekte at dette ikke er bindende for den etterfølgende vurderingen av årsakskravet etter fl. § 5-25, samt at vedtak etter fl. § 13-3 er såkalte « massevedtak » som treffes raskt.

På denne bakgrunnen hevdet staten v/ Rikstrygdeverket at Eide ikke oppfyller hovedårsakskravet i fl. § 5-25, og påsto seg dermed frifunnet.

3. Skadelidtes anførsler

Eide på sin side anførte prinsipalt at fl. § 5-25 ikke anviser et hovedårsakskrav. Han er imidlertid enig med staten i at bestemmelsen ikke hjemler en fordelingslære. Etter Eides syn uttrykker bestemmelsen en

årsaksregel, hvor det avgjørende er om det foreligger en konkret årsakssammenheng mellom yrkesskaden og behandlingen/ utgiftene. Eide anførte at det i trygderettspraksis ikke opereres med en hovedårsakslære, men en argumentasjon om « tua og lasset » [metaforen brukes undertiden på situasjonen hvor det knyttes ansvar til den utløsende årsaken, min bemerkning]. Videre ble det påpekt at fl. § 5-25 ikke må tolkes isolert, men i lys av andre yrkesskadebestemmelser. *Passiv Røyk II* (Rt-2005-495) om årsakskravet i fl. § 13-4 ble anført ikke å ha overføringsverdi til den aktuelle saken. I tillegg fremhevet Eide at en løsning i samsvar med statens argumentasjon vil svekke vernet for yrkesskadete med underliggende sårbarhet, og at dette vil stride mot formålet med yrkesskadebestemmelsene. Videre bemerket Eide at godkjenningssvurderingen ikke skal foretas på nytt/ fortløpende, idet godkjenningsspørsmålet er endelig avgjort etter fl. § 13-3.

I den konkrete rettsanvendelsen anførte Eide at han ikke ville hatt utgiftene uten ulykken, og uttalte at en utløsende faktor alltid er relevant som årsak. Eide påpekte statens erkjennelse av at behandlingsbehovet var utløst av yrkesskaden.

Subsidiært anførte Eide at yrkespåvirkningen er hovedårsak til behandlingen/ utgiftene, slik at årsakskravet er oppfylt selv om retten skulle legge til grunn en hovedårsakslære.

Eide hevdet etter dette at han oppfyller vilkårene for rett til stønad etter fl. § 5-25, og nedla påstand om stadfestelse av lagmannsrettens dom.

Side 12

4. Hovedstrukturen i dommen

Votumet formuleres av førstvoterende dommer Støle, som gis tilslutning av dommerne Utgard, Tjomsland, Matningsdal og Gjølstad. Argumentasjonen faller i to deler. Først foretas det en generell klargjøring av årsaksbegrepet i fl. § 5-25 (avsn. 24-47), som deretter anvendes på den konkrete saken (avsn. 48-49).

5. Tolkningssomgangen

I den *generelle tolkningen* tar Høyesterett utgangspunkt i lovteksten. Ftl. § 5-25 første ledd lyder: « Ved en skade eller sykdom som regnes som yrkesskade etter kapittel 13, ytes det full dekning for nødvendige utgifter til legehjelp, tannlegehjelp ... [mv.] som kan bøte på følgene av skaden » (sitert i dommens avsn. 28). Etter dette *identifiserer* Høyesterett hvilken del av ordlyden som uttrykker årsakskravet. Først blir det avgrenset mot uttrykket « full dekning », som « ikke [sier] noe om hvilket årsaksprinsipp som gjelder » (avsn. 32). Deretter angir retten positivt at det er passusen « kan bøte på *følgene av skaden* » som omhandler årsakskravet, og at det er denne som er gjenstand for fortolkning. Det er derfor i forhold til dette lovuttrykket retten presiserer problemstillingen, og spør om « det [er] erstatningsrettens lære om en samvirkende årsak som en nødvendig betingelse for skadens inntreden som skal anvendes - en modifisert betingelseslære i samsvar med Rt-1992-64 [p-pille-dom II] - eller er det grunnlag for å oppstille et krav om kvalifisert årsakssammenheng - en hovedårsakslære » (avsn. 31).

I besvarelsen av spørsmålet går Høyesterett rettskildemessig til verks, og baserer analysen på et bredt kildegrunnlag.

Ordlyden angir ikke uttrykkelig hvilket årsakskrav som skal anvendes. Derimot fremhever retten forholdet mellom fl. § 13-3 og § 5-25. Lovens system gjør at det ikke er grunnlag for statens anførsel om fortløpende/ fornyete vurderinger av om en (allerede) godkjent yrkesskade skal regnes som yrkesskade.

For klarlegging av selve årsakskravet søker retten tolkningshjelp i andre rettskilder, herunder *forarbeidene*. Under henvisning til Ot.prp.nr.29 (1995-1996) s. 68 blir det fremhevet at fl. 1997 § 5-25 var ment å avløse fl. 1966 § 2-7. Verken her eller i NOU 1990:20 løses spørsmålet om innholdet i

årsakskravet. Ut fra dette uttaler Høyesterett at « [f]orarbeidene gir begrenset veiledning » (avsn. 35).

Høyesterett belyser deretter *Rikstrygdeverkets rundskriv*. Årsakskravet i fl. § 5-25 omtales i kommentaren til fl. § 5-14 om viktige legemidler og spesielt medisinsk utstyr. Heller ikke her avklares hvilken materiell årsaksregel fl. § 5-25 bygger på. For eksempel tales det om at yrkesskaden/yrkessykdommen må være « den mest sannsynlige årsak til behandlingsbehovet » (avsn. 36). Høyesterett påpeker at det beskrevne årsakskravet « glir nokså uformidlet over i et *beviskrav* » (avsn. 38, kursivering i original). Av den grunn kan det være vanskelig å vite om beskrivelsene i rundskrivet gjelder materielle eller bevismessige sider av årsakskravet.

Etter dette dreies fokuset mot *trygderettspraksis*. Siden fl. 1997 § 5-25 første ledd første punktum viderefører fl. 1966 § 2-7 første ledd første punktum, uttaler Høyesterett at « Trygderettspraksis også etter den gamle loven [vil] være relevant » (avsn. 39). Problemet er hvilke *shutninger* som kan trekkes, hvilket skyldes den « *manglende stringens* med hensyn til å sondre mellom årsakskrav og beviskrav » (avsn. 38). Høyesterett skisserer ulike årsaksformuleringer i trygderettspraksis, og påpeker hvordan flere av uttrykksformene kan skape tvil om det er materielle eller bevismessige sider av årsakskravet som beskrives (avsn. 42). Deretter drøftes hvilken materiell årsaksregel som best overensstemmer med den samlede trygderettspraksis. Høyesterett tilnærmer seg problemet fra to kanter. Først angis det (negativt) at « det er svært få eksempler på at Trygderetten eksplisitt har anvendt et fordelingsprinsipp eller en modifisert betingelseslære » (avsn. 42). Deretter uttales det (positivt) at « praksis gjennomgående er *best forenlig* med at Trygderetten bygger på et kvalifisert krav til rettslig årsakssammenheng, eller om man vil, en *hovedårsakslære* » (avsn. 42).

Fra analysen av trygderettspraksis går Høyesterett over til å behandle *rettspraksis*. *Passiv Røyk II* (Rt-2005-495) fremheves som den sentrale avgjørelsen. Den knesetter at fl. § 13-4 andre ledd bokstav d anviser en hovedårsakslære med et fordelingsprinsipp. Dommen presiserer årsakskravet i en annen trygdebestemmelse, og løser ikke uten videre rettsspørsmålet i nærværende sak. Spørsmålet er derfor om « *premissene* for tolkningen av § 13-4 andre ledd bokstav d har *overføringsverdi* til vår problemstilling knyttet til tolkningen av § 5-25 jf. § 13-3 » (avsn. 44). Dette besvares med ja, og retten fremhever « det *fellestrekk* at forarbeidene viser at lovgiver tok sikte på å videreføre praksis - i vår sak fra § 2-7 i folketrygdloven av 1966, samt at rundskriv fra Rikstrygdeverket har vært oppfattet som et uttrykk for en hovedårsakslære » (avsn. 45). Videre påpeker Høyesterett bl.a. at den også i *Passiv Røyk II* (Rt-2005-495) « fremhevet at *hensynene* bak kravet til årsakssammenheng i erstatningsretten er forskjellige fra de hensyn som ligger til grunn for trygdlovgivningen » (avsn. 45). Høyesterett trekker på denne måten linjer tilbake til *selve argumentasjons- og vurderingsmønsteret* i *Passiv Røyk II* (Rt-2005-495), som underbygger vektleggingen av bl.a. trygderettspraksis i tolkningen av fl. § 5-25.

Endelig knytter Høyesterett noen bemerkninger til *reelle hensyn*. Retten gjengir skadelidtes anførsel om at en hovedårsakslære vil motvirke lovformålet om å gi yrkesskadete et sterkt vern. Dette synes ikke å bli tillagt særskilt vekt, og retten uttaler at den « ikke [kan] se at reelle hensyn entydig trekker i en bestemt retning i forhold til det som er problemstillingen i saken » (avsn. 46).

Side 13

Etter gjennomgangen av de ulike rettskildene sammenfatter Høyesterett sine synspunkter. I angivelsen av tolkningsresultatet uttaler retten at « folketrygdloven § 5-25 første ledd første punktum må forstås slik at det er et vilkår for å få dekket utgifter at behandlingen hovedsakelig eller i det vesentlige skyldes yrkesskadeplager. Det gjelder med andre ord et *hovedårsaksprinsipp* » (avsn. 47). Til denne generelle klargjøringen tilføyes bl.a. at « Trygderetten i sin alminnelighet ved praktisering av årsakskravet ... synes å ha sett hen til *karakteren av de stønadskrav* som behandles » (avsn. 47).

6. Subsumsjonsomgangen

Etter den generelle presiseringen av årsaksbegrepet, foretar Høyesterett den *konkrete rettsanvendelsen*. I subsumsjonen skiller retten mellom to utgiftsposter.

Den ene gjelder egenandeler og kostnader i forbindelse med undersøkelser hos to spesialister (samt to tilhørende fastlegekonsultasjoner). Yrkesskaden ble ansett som hovedårsak til disse utgiftene, slik at årsakskravet i fl. § 5-25 er oppfylt. Høyesterett bemerker at det for utgiftene til spesialistene « kunne ... reises spørsmål om dette er utgifter til behandling » (avsn. 48) i bestemmelsens forstand. Staten hadde imidlertid akseptert dette.

Den andre utgiftsposten gjelder dekning av egenandeler til enkelte medisiner. Ut fra de foreliggende opplysningene legger retten til grunn at disse skyldes yrkesskadeplager og andre årsaker, men « uten at yrkesskaden i denne sammenheng kan anses som hovedårsaken » (avsn. 49). Årsakskravet i fl. § 5-25 var derfor ikke oppfylt for disse omkostningene.

7. Domsutfallet

Konklusjonen ble at Eide fikk medhold i at Trygderettens kjennelse var ugyldig og måtte oppheves. Høyesterett stadfester lagmannsrettens domsslutning om dette, men bygger på et annet rettslig grunnlag.

8. Refleksjoner

Dommen gir grunnlag for flere *refleksjoner*. For det første *klargjør* Høyesterett at fl. § 5-25 anviseren hovedårsakslære, og løser dermed et praktisk viktig tolkningsspørsmål. Selv om *Eide* (Rt-2006-735) knesetter *at* det gjelder en hovedårsakslære, gir dommen ingen eksplisitt forklaring på *hvilke vurderingskriterier* som skal brukes. Hvordan hovedårsakslæren skal praktiseres reiser flere rettsspørsmål, som må anses uavklart per i dag. Det hadde vært ønskelig om Høyesterett hadde tydeliggjort prinsipper og/ eller retningslinjer for den konkrete rettsanvendelsen av hovedårsakslæren i fl. § 5-25. Dommen ville da fått større rettsavklaringsverdi for de som arbeider med yrkesskadesaker i praksis. Dommens begrensninger her står noe i kontrast til dens øvrige grundighet. Dette leder meg over til neste bemerkning.

For det andre gir *Eide* grunn til refleksjoner om *metodebruken*. Dommen gir et godt eksempel på en *skarp formulering* av problemstillingen, som besvares gjennom en *meget systematisk og åpen, rettskildeorientert analyse*. Argumentasjonsstilen i *Eide* gjør dommen verdt å lese - også for den som ikke arbeider særskilt med yrkesskadesaker. Etter mitt syn er Høyesteretts bruk av egen praksis spesielt interessant. *Eide* anskueliggjør hvordan dommer - her *Passiv Røyk II* (Rt-2005-495) - kan anvendes for å overføre, forankre og legitimere *selve argumentasjonslinjene* (jf. punkt 5).

Videre gir *Eide* grunnlag for en metodebetraktning om yrkesskader spesielt. Dommen klargjør den *generelle fremgangsmåten* rettsanvenderne må bruke for å kartlegge årsakskravet på tvers av de ulike trygdebestemmelsene. Høyesterett viser at årsakskriteriet må fastlegges ut fra en *konkret tolkning* av den aktuelle bestemmelsen. Som Høyesterett fremhever « [kan] det *ikke* ... oppstilles et rettslig årsakskrav som er *allment* gjeldende, og som er felles for erstatningsretten og for trygderetten » (avsn. 27).

For det tredje foranlediger *Eide* (Rt-2006-735) en bemerkning om *erstatningsrettslige årsaksbegreper*. Før 1992 var det noe uavklart i hvilken grad betingelseslærens (logiske) *condictio sine qua non*-vurdering ble modifisert av en hovedårsakslære. Gjennom *P-pille II* (Rt-1992-64) klargjør Høyesterett at betingelseslæren er hovedregelen om årsakssammenheng i erstatningsretten. Betingelseslæren tilbygges imidlertid med en (alogisk) årsaksregel, som stiller krav til årsaksfaktorens bidrag til skaden. I tillegg til at faktoren må være en nødvendig betingelse, må den utgjøre en så vesentlig faktor i årsaksbildet at det er naturlig å knytte ansvar til den. Man sier derfor at norsk erstatningsrett har en neddempet og modifisert hovedårsakslære, jf. bl.a. mindretallsvotumet i *Rosnes* (Rt-1997-1, s. 8), med henvisning til Lødrup: *Lærebok i erstatningsrett* (1995) s. 264. Ettersom det kun er de helt perifere - de uvesentlige -

årsaksfaktorene som sjaltes ut, er det etter mitt syn mer dekkende å tale om en *modifisert betingelseslære*. I *Eide* anvender Høyesterett for første gang en slik uttrykksmåte (jf. avsn. 31 og 42, se punkt 5 foran). Terminologien bør videreføres, idet språkbruken *fanger inn realiteten* i årsakskravet slik det er blitt oppfattet i rettspraksis.

For det fjerde gir *Eide* grunnlag for enkelte *konsekvensbetraktninger*. En interessant refleksjon er hvilke virkninger det kan ha at årsakskravet er forskjellig i erstatningsrett og trygderett (her begrenset til fl. § 5-25). Det kan grovt skilles mellom to situasjoner. Den ene er hvor yrkespåvirkningen er *hovedårsak* etter fl. § 5-25, som da gir full dekning. Den andre situasjonen er hvor yrkespåvirkningen *ikke* kvalifiserer som hovedårsak etter fl. § 5-25, men oppfyller det *erstatningsrettslige* årsakskravet (etter yrkesskadeforsikringsloven) ved å utgjøre en *nødvendig betingelse*. Det klare utgangspunktet er her at skadelidte kan kreve full erstatning av yrkesskadeforsikreren for de ytelser som fl. § 5-25 omhandler.

Side 14

En annen type konsekvensbetraktning er hvilken betydning *Eide* - sammen med øvrige rettskilder som bl.a. *Passiv Røyk II* (Rt-2005-495) - kan ha for tolkningen av andre yrkesskadebestemmelser. Jeg lar spørsmålet stå åpent, og påpeker bare at årsakskravet fortsatt er uavklart for enkelte av disse trygdebestemmelsene.

Høyesterett skal behandle to yrkesskadesaker mot slutten av dette året. Den ene omhandler arbeidsulykkesbegrepet i fl. § 13-3, og gjelder en fotballspiller som er blitt skadet under en takling. Saken ble behandlet ultimo november. Den andre gjelder tvist om dekningsområdet for fl. § 5-25. Spørsmålet er om bestemmelsen omfatter alle typer medisiner/ behandlinger, eller bare de som er « trygdegodkjent ». Saken behandles primo desember.

Sist oppdatert 9. nov 2012